

УДК 351.84:35.072.2:342.5

Демченко Володимир Миколайович

доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Херсонського національного технічного університету,
кандидат філологічних наук, доцент

ЕТНОКУЛЬТУРНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ СУЧАСНОГО УКРАЇНЦЯ

Анотація. У статті проаналізовано періоди етнокультурної трансформації жителя України (зокрема Південної).

Ключові слова: система етнокультурних цінностей, Південна Україна, ідентифікація, імперія, Росія.

Демченко В.Н. Этнокультурная идентификация современного украинца

Аннотация. В статье проанализированы периоды этнокультурной трансформации жителя Украины (в частности Южной).

Ключевые слова: система этнокультурных ценностей, Южная Украина, идентификация, империя, Россия.

Demchenko V.M. Ethno-cultural identification of modern Ukrainian

Annotation. The article analyzes periods of ethnic and cultural transformation resident of Ukraine (including the South). Soviet culture, traditions and media today impede the development of modern Ukrainian culture. Reasonable people see that the Soviet system inhibits the development of Ukraine and is an enemy has planned military operations against Ukraine as an independent state.

Negative conceptual features of Soviet culture we want to complement the analysis period, when there was a reorientation resident of Ukraine (including the South) within ethnic and cultural identity.

Period 1. Values monarchical state and the Orthodox faith assert themselves within the Ukrainian ethnic territory. The second half of XVIII century is full of expansion in the Ukrainian territories (Center and East of Ukraine) from the Russian civil traditions as well as the establishment of these traditions as early in the linked areas (south). Ukrainians came under the direct influence of Russian monarchical traditions. City then had been a Russian enclave of great tradition in Ukrainian ethnic territory.

Period 2. Values of n monarchical state and the Orthodox faith developed on Ukrainian ethnic territory. Formed a conglomeration of people, where minority politically dominant. Ukrainian massively joined the city (almost everywhere they accounted for more than half the population), but were initially villagers and quickly assimilated.

Period 3. Decline (destruction) guidelines monarchical state and the Orthodox faith and the establishment of proletarian values on the basis of Russian spiritual priorities within the Ukrainian ethnic territory. The young generation in the wake of revolutionary romanticism are atheists. In the city, a new stratum – the Soviet intelligentsia. Nikolayev was a Russian (proletarian). In Kherson felt more Ukrainian (peasant) element.

Period 4. Development of proletarian values on the basis of Russian priorities and spiritual formation conglomerate «Soviet people» with its system of spiritual values.

Period 5. Beginning of the decline of the Soviet system of values and spiritual revival of Orthodox traditions and landmarks. Ukrainian ethnic group dominates. The formal establishment of Ukraine as an independent state. In a state with the name «Ukraine» actively

still functioning Soviet culture, its leaders or their pets remain in government posts, and its media Soviet people – is officially Ukrainian citizens and most active voters in election periods. They now constitute the bulk and power structures of the state, making Ukraine vulnerable to the aggressor.

Key words: *system of ethno-cultural values, South Ukraine, identification, Empire, Russia.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасна Україна, що визнавалася за ледь не найбільш неконфліктну в Європі, показала, що цей баланс був нестійким і базувався не на дотриманні державних законів чи етнічних духовних норм у суспільстві, а на компромісах щодо носіїв попередньої радянської культури. Ці питання є актуальними та потребують аналізу на всіх рівнях, оскільки безпосередньо стосуються змін, які повинні відбуватися в державі, що вийшла з-під тоталітарного підпорядкування. Ці зміни зрушили нарешті з місця, і весь світ побачив, наскільки неправдивою була інформація про вищезазначену «неконфліктність». Причини ж цього виявилися навіть не у кримінальному характері попередньої української влади, а в домінуванні пріоритетів радянської системи духовних цінностей – разом із носіями цієї системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Орієнтири і пріоритети державного управління в сфері духовних цінностей розглядалися переважно зарубіжними вченими (Р. Бенедикт, М. Мід, А. Інклес, Г. Хофстеде та ін.). Вітчизняні вчені ці проблеми лише констатували (наприклад, О. Суший [1]), визначаючи конфліктогенні аспекти суспільного життя України. Серед цих аспектів увага надавалася й інформаційній сфері [2]. Ми також намагалися проаналізувати цю ситуацію та зробити свій внесок у вирішення проблем етнічної ідентифікації українців [3].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак останнім часом, коли ті теоретичні проблеми української духовності вийшли на практичний рівень, вони потребують глибшого розгляду та навіть повторної констатації – такі вже вони нині важливі.

Формулювання цілей статті. Завданням статті ми визначаємо аналіз періодів етнокультурної трансформації жителя України (зокрема Південної).

Виклад основного матеріалу дослідження. Ми й раніше відзначали, що саме радянська культура, її традиції та носії сьогодні становлять гальмівну силу в розвитку нової української культури. Нині ж люди, які мають здатність до аналізу подій та інформації, що на 90% складається з неправди та провокування, бачать, що та система не лише гальмує, але й узагалі є ворожою, тобто здійснює певні (як виявилось, заздалегідь заплановані) військові операції проти України як насправді самостійної держави.

Зазначені нами як негативні, найбільш концептуальні, риси радянської культури, що наявні в тій же Росії (Ленін як язичницький ідол у мавзолеї, підтримка загарбницької політики держави Православною Церквою, музика та сутність радянського гімну) та в Україні (назви міст і вулиць, пам'ятники, присвячені лідерам попереднього режиму, які всіма засобами боролися проти власне української культури, не виключаючи терору), ми хочемо доповнити аналізом визначених нами періодів, за якими відбувалося переорієнтування жителя України (зокрема Південної) у межах етнокультурної ідентифікації.

Період 1. Утвердження цінностей монархічної держави та православної віри як анклаву в межах української етнічної території. Саме з другої половини XVIII століття відбувається повна експансія на українських територіях (Центр і Схід України) з боку російських державних традицій, а також установа цих традицій як початкових на тільки-но приєднаних територіях (Південь). Наприклад, в історичних уже південних козацьких землях будувалися міста, що первинно планувалися як військові укріплення чи корабельні центри і тому мали переважно військовий конгломерат населення, який швидко поповнювався

обов'язковим для міського життя ремісничим елементом – у більшості своїй євреями. Зрозуміло, що ті українці, які також були присутні в цьому конгломераті, потрапляли під безпосередній вплив російських (великороських) монархічних традицій. Що ж до православної церкви, то вона в місті також відрізнялася від козацької – і не обов'язково в мовному плані, але й у внутрішньопсихологічному. Виходячи з наведених вище чинників бачимо, що насправді місто того часу стало своєрідним анклавом російської великодержавної традиції на українській етнічній території.

Період 2. Розвиток цінностей монархічної держави та православної віри, що приналежні російській культурі як метрополійній щодо української етнічної території. Сто років розвитку цих міст призвели до утворення такого конгломерату жителів, де меншість (переважно етнічні росіяни, хоча великоросами себе вважали й освічені українці) політично домінувала, а значну частину серед більшості складали євреї, які можливо і вплинули на дальший розвиток міської культури, але на якомусь підсвідомому рівні. Що ж до православної віри, то чимало євреїв приходили до неї і тому також ідентифікували себе як великороси. Слід зазначити, що лише українці, які масово поповнювали місто (майже всюди вони становили більше половини населення), були первинно сільськими жителями, проте аж надто швидко асимілювалися тут. При тому вони визнавали рідною українську мову, тобто ідентифікували себе за етнічною приналежністю. Саме через кількісне домінування українців ми говоримо про метрополійність Росії стосовно українського південного (східного) міста того часу.

Період 3. Занепад (знищення) орієнтирів монархічної держави та православної віри й утвердження пролетарських цінностей на основі російських духовних пріоритетів у межах української етнічної території. З початком демократичних процесів в імперії відбувається ще більше поповнення міського населення селянами, зокрема українцями. Однак вони

знов-таки швидко асимілюються в міському конгломераті, поповнюючи специфічний міщанський прошарок, де відчувається вже мішана єврейсько-українська культура. З початком радянської влади активними стають міжетнічні шлюби (шлюбні зв'язки), де переважно один із подружжя – єврей (єврейка), що призводить до різкого зменшення офіційної частки цього етносу в загальній масі міського населення (навіть формально – зменшення кількості єврейських прізвищ й імен). Про православну віру не варто й говорити – молоді покоління на хвилі революційної романтики стають атеїстами, а дехто – войовничими безбожниками, руйнуючи церкви та переслідуючи вірян. У місті виникають нові активні прошарки міського населення, які будуть надалі активно розвиватися, – радянська інтелігенція (сім'ї всіляких службовців, партійних і комсомольських працівників, освітян), промислова інтелігенція (сім'ї інженерів, всіляких господарських працівників), працівники правоохоронних органів (НКВС, міліція), які через ранній вихід на пенсію швидко збільшували міське населення, вливаючись в інші професійні кола. У промислових містах помітну роль виконували й робітники заводів, шахтарі тощо. Попри кількісне домінування етнічних українців загальні культурні орієнтації залишалися все одно російськими (підвладними метрополії). Так форма російської мови в таких умовах визначається як її український територіальний варіант. При цьому варто зауважити, що в цьому сенсі міста ці між собою дещо відрізнялися. Навіть сусідні: Миколаїв був більш російським (пролетарським) за Херсон, у якому більше відчувався український (селянський) елемент. Єврейський же елемент був однаковим – певною мірою впливовим, особливо у змішаних шлюбах.

Період 4. Розвиток пролетарських цінностей на основі російських духовних пріоритетів і утворення конгломерату «радянський народ» з його системою духовних цінностей. З виконанням ленінських настанов, які

надалі вже реалізовував Сталін і його наступники, було успішно знищено приватну власність та її носіїв, будь-яке інше мислення (як «контрреволюційне») та його носіїв, а з тим розчищено простір для утворення нової цивілізаційної формації – радянського народу. Цей конгломерат на диво виявляє свою подвійну природу: з одного боку, культивовані ідеологією риси (так, у тогочасних кінофільмах будівельники чи лісоруби виявляють високу культуру, начитаність / освіченість, навіть зовнішньо є певною елітою народу – порівняно з «асоціальним елементом» – патлатими хуліганями з гітарами, товстунами-завскладами, неохайними пияками тощо), а з іншого – хронічну грубість того ж таки «обслуговуючого персоналу» чи вимагання хабара чиновником, що навіть не приховується й ілюструється в літературі, пресі та кіно. За визначення народу як маси простих особин – без певних духовних орієнтацій (колись говорили – *невігласів* – від рос. *невежд*) можна припустити, що ознаками окультурення є віра (релігія) та любов до свого етносу (націоналізм, у межах якого шануються всі світові етноси та гостро не сприймається імперіалізм або глобалізм). У межах радянської культури атеїзм також був вірою зі своїми обрядами та служителями (партійні школи – ті ж семінарії, історія партії – той же Закон Божий, ті ж таки ієрархічні правила, чесні та нечесні представники тощо), проте та віра заснована була на інших принципах, виявила себе як безжалісна, войовнича та шовіністична. Зрештою і сама комуністична ідеологія виявила себе такою, поставши перед цивілізованим світом нарівні з націонал-соціалізмом. Останній було засуджено разом із його ідеологами та виконавцями за злочини проти людства. Комуністична система мала такі ж злочини, але проти свого народу, – колективізація, політичні репресії, кровопролитні військові операції, переміщення етносів, авантюрні війни (зокрема в Афганістані), утаювання від населення важливої інформації (зокрема про аварію в Чорнобилі), з куди більш відчутними жертвами.

Період 5. Початок занепаду системи радянських духовних цінностей та відродження православних орієнтирів і традицій домінуючого українського етносу з формальним утвердженням України як самостійної держави. Як бачимо, означений вище процес передбачає початок, розвиток і занепад певного цивілізаційного конгломерату та відповідної системи його духовних цінностей. Тобто хоча формально й започатковувалася певна держава, наслідки існування попередньої продовжували спостерігатися ще досить довгий час. Зрозуміло, що тоталітарний режим мав більше аргументів для скасування системи попередніх духовних пріоритетів разом з їх носіями. Так сталося зокрема з Церквою, яку було знищено та розграбовано. Так сталося й із найбільш характерними носіями традиційної землеробської української культури, яких було просто прибрано з цієї землі, а інших піддано голодомору та колективізації. Так сталося з представниками інтелігенції – як російсько-імперської, так і нової українсько-пролетарської, що занадто вже повірила в можливість утворення державної української формації, – всі вони потрапили в табори або змушені були зректися свого роду, ставши радянськими громадянами. Нинішній демократичний (чи правильніше – перехідний до такого) режим силові аргументи може виявити лише у крайньому разі, а тому занепад попередньої культурної формації в умовах плюралізму відбувається набагато повільніше – аж до природного фізичного вимирання її носіїв. Ось чому ми вживаємо щодо термінологічної сполуки *українська незалежність* термін *формальна*, тобто *потенційна* (хоча й офіційно визнана та закріплена).

Тобто в державі з назвою «Україна» активно ще функціонує радянська культура, її провідники чи їх вихованці (система компартії та комсомолу) залишаються на державних посадах, а її носії – «радянські люди» – є офіційно українськими громадянами та найбільш активним електоратом у виборчі періоди. Вони ж зрештою і стали тією «п'ятою колоною» у

протистоянні патріотів України з Російською імперською силою. І головною небезпекою є не те, що вони становлять якусь частину електорату, а те, що вони становлять переважну частину силових структур держави, що робить її беззахисною перед агресором.

Висновки з даного дослідження. Зрештою можна зробити висновок, що сьогоднішня найбільша небезпека українській державності походить не від зовнішнього агресора, а від внутрішнього, який є носієм радянської культури і тому намагається відтворити ту нереальну колишню державу (суспільство тотальної брехні), однак може допомогти відтворити імперію на іншій основі – Російську, що становить безпосередню загрозу українській державності.

Перспективи подальших досліджень. У подальшому плануємо проаналізувати риси окремого носія імперської (радянської) системи духовно-культурних цінностей.

Список використаних джерел

1. Суший О. Культурний код – домінанта ідентитету та чинник розбудови національної державності / Суший О. // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології : [збірник наукових праць]. – Вип. 1(6). – Херсон: «Олді-плюс», 2012. – С. 207-211.
2. Ефимов В.А. «Концептуальна власть»: Общественная инициатива / Ефимов В.А. – Санкт Петербург, 2003. – 76 с.
3. Демченко В.М. Трансформація цивілізаційних орієнтирів у сучасній Українській державі / Демченко В.М. // Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком : [мат.-ли VI Регіональної науково-практичної конференції]. – Дніпропетровськ, 2012. – С. 373-375.

Statement of the problem. Modern Ukraine has always been recognized as a tempered state in Europe, but this balance was unstable and was based on a compromise for the representatives Soviet culture, but not on compliance with state laws or ethnic religious norms in the society. Today, when the theoretical problems of Ukrainian spirituality reached the practical level, they require deeper consideration and even re-statement.

Urgency. These questions are important and require analysis at all levels, because directly related to changes that must take place in a country that emerged from a totalitarian system. These changes moved from the place, and the whole world saw this false information. The reasons were at the dominance of the priorities of the Soviet system of spiritual values and at carriers of this system.

The purpose of the article is debunking stereotypes of the Soviet system of spiritual values.

Our task was to study is to analyze periods of ethno-cultural transformation resident of Ukraine (including the South).

Summary. Negative conceptual features of Soviet culture available in Russia (Lenin as a pagan idol, support aggressive policy by Orthodox Church, music and the essence of the Soviet hymn) and in Ukraine (Soviet streets names, monuments for leaders of the previous regime, which destroyed the Ukrainian culture) we want to supplement the analysis of periods when there was a reorientation resident of South Ukraine within ethno-cultural identification.

Period 1. Establishment values of monarchical state and the Orthodox Church on the Ukrainian ethnic territory. From the second half of the 18-th century – full expansion in the Ukrainian territories by the Russian state traditions. New cities (Odessa, Kherson, Mykolaiv) were a Russian enclave of great tradition on Ukrainian ethnic territory.

Period 2. Development of Russian values monarchical state and the Orthodox Church on Ukrainian ethnic territory. As a result, residents formed a conglomerate, where the Russian minority dominated. Ukrainians who massively joined the city were primarily rural residents, but quickly assimilated.

Period 3. Destruction guidelines monarchical state and the Orthodox Church and strengthening of proletarian values, based on Russian spiritual priorities, on Ukrainian ethnic territory. From the beginning of the Soviet regime

are active interethnic marriages. The young generation are atheists, destroy the church. General cultural orientation is Russian.

Period 4. The development of proletarian values based on Russian priorities and spiritual formation of the Soviet people; with its system of spiritual values. Stalin and his successors successfully destroyed private property and its representatives, dissidents. Communist ideology was relentless, militant and chauvinistic. It committed crimes and against his people, collectivization, political repression, bloody military operations, moving ethnic groups, adventurous war (particularly Afghanistan), concealment of public information about the accident at Chernobyl.

Period 5. Beginning of the decline of the Soviet system of values and spiritual revival of Orthodox traditions and landmarks of Ukrainian ethnicity with formal potential consolidation of Ukraine as an independent state.

Conclusions and outcomes. But at the state of Ukraine is actively functioning Soviet culture. Its leaders and adepts (the system of the Communist Party and Young Communist League, the KGB) remain in government posts, and its representatives – the Soviet people – is officially Ukrainian citizens and most active voters in election periods. Today, the greatest threat to Ukrainian statehood comes from internal aggressors. It is the representatives of Soviet culture and is trying to recreate the old country, but it can help to recreate the empire on a different basis – Russian, which is a direct threat to Ukrainian statehood.